

Ztráta radosti z dovolené

*JUDr. Milan Hulmák, Ph.D., Plzeň **

V souvislosti s prezentací návrhu nového občanského zákoníku se rozvinula diskuse o institutu náhrady za ztrátu radosti z dovolené, přičemž se objevily některé zavádějící informace. Náhrada za ztrátu radosti z dovolené nepředstavuje v zahraničí žádnou převratnou novinku, měla by být možná ve všech členských státech Evropské unie a lze ji požadovat i podle současného občanského zákoníku, byť není výslovně upravena.

I. Úvod

Pracující člověk v současné době oceňuje každou chvíli, kdy se práci nemusí věnovat. Relativně dlouhým obdobím věnovaným odpočinku, a mnohdy i placeným, je dovolená. Každý má jinou představu o tom, jakým způsobem ji stráví. Řada lidí využívá k jejímu zorganizování služeb cestovní kanceláře. Mnohdy se přitom stává, že služby cestovní kanceláře jsou nekvalitní. Zatímco se člověk těšil na blankytné moře, je nucen trávit dovolenou vyřizováním reklamací v nehostinné pustině.

V takovém případě přichází člověk nejenom o peníze, ale i o takto ztracený čas. Nejde přitom jenom o to, že tento čas v lidském životě nelze nahradit, ale také o to, že obecně čas vymezený odpočinku je omezený.

V souvislosti s přípravou nového občanského zákoníku se především v médiích rozproudila diskuse, zda by v takovém případě neměl mít člověk právo na určitou náhradu této nemajetkové újmy.¹ Používá se pojem náhrada za ztrátu radosti z dovolené (*loss of enjoyment of the holiday*, *Entgang von Urlaubsfreude*).

Cílem článku je přinést základní charakteristiku tohoto institutu a pokusit se tak vyvrátit některé zavádějící závěry, které se v těchto diskusích objevují.

II. Současný stav

Současná úprava v občanském zákoníku náhradu za ztrátu radosti z dovolené zdánlivě neupravuje. Zákazníkovi je explicitně přiznáno právo na slevu z ceny zájezdu a právo na náhradu škody. Sleva z ceny zájezdu je v zásadě rozdíl ceny zájezdu bezvadného a s vadami (§ 852k odst. 3 ObčZ). Škodou se pak v rámci úpravy občanského zákoníku tradičně rozumí, až na výjimky (např. bolestné), pouze majetková újma (R 55/1971).

Současná úprava cestovní smlouvy je však provedením směrnice Rady č. 90/314/EHS z 13. 6. 1990 o souborných službách pro cestování, pobyty a zájezdy. Jak přitom rozhodl Evropský soudní dvůr, čl. 5 směrnice 90/314 zakládá v zásadě právo zákazníka na náhradu nemajetkové újmy v důsledku neplnění nebo vadného plnění služeb zahrnutých v zájezdu.²

Skutečnost, že současná právní úprava cestovní smlouvy není v tomto zcela jasným a přesným provedením uvedené směrnice, je zřejmá již dlouho. V této souvislosti se objevovaly názory, že tuto náhradu není povinna cestovní kancelář platit.³ Postiženým zákazníkům by v takovém případě náleželo pouze právo vůči státu na náhradu škody způsobené neprovedením směrnice ES.⁴

Nabízí se přitom ale více řešení. Jedním z nich je požadovat tyto náhrady podle § 13 ObčZ jako v jiných případech nemajetkové újmy způsobené zásahem do osobnostních práv.⁵ O tom, že cestovní kanceláře mají obecně povinnost nahradit nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnostních práv, není pochyb.⁶

Druhým řešením je vykládat pojem škody v rámci úpravy cestovní smlouvy v souladu se směrnicí 90/314, tedy v širším významu. Takové řešení odpovídá principům práva ES, které vyžaduje svou autonomní interpretaci nezávislou na pojmech národního práva.⁷

Tento druhý způsob je třeba preferovat. Oproti postupu podle § 11 a násl. ObčZ umožňuje aplikovat omezení odpovědnosti v čl. 5 odst. 2 směrnice 90/314, a tedy i aplikaci § 852j ObčZ, což by bylo nezbytným důsledkem výslovného provedení.⁸ Navíc právo na náhradu této specifické újmy je tak spojeno s porušením povinností cestovní kanceláře, nikoliv pouhým zásahem do osobnostních práv podle § 11 a násl. ObčZ. Prosazuje se přitom i v soudní judikatuře. Např. Obvodní soud pro Prahu 1 v dosud nepravomocném rozsudku ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 21 C 220/2006, přiznal žalobcům právo na náhradu za ztrátu požitku z dovolené.⁹ Je to i výklad, který se uplatňuje v členských státech EU, kde není náhrada za ztrátu radosti z dovolené řešena explicitně. K tomu blíže dále.

III. Zahraniční úprava

Právní úprava členských států EU musí provádět směrnici 90/314. Bylo přitom již výše řečeno, že ESD dovodil, že tato směrnice zakládá právo zákazníka na náhradu nemajetkové újmy v důsledku neplnění nebo vadného plnění služeb zahrnutých v zájezdu.

Inspirací pro směrnici 90/314 byla právní úprava německá. Podle § 651f odst. 2 BGB může cestující v případě zmaření či podstatného narušení požadovat přiměřené peněžní odškodnění marně využití dovolené (*nutzlos Verwendung von Urlaubszeit*). Samozřejmě za předpokladu, že za toto zmaření či podstatné narušení cestovní kancelář odpovídá (§ 651f odst. 1 BGB).

Zákazník tedy nemá právo na náhradu nemajetkové újmy v případě jakýchkoliv vad či jiných porušení povinností provozovatele cestovní kanceláře. Náhradu lze požadovat pouze při podstatném narušení dovolené nebo jejím zmaření (např. nemožnost odletu kvůli stávce dopravce, nezajištění ubytování). K podstatnému narušení zájezdu dochází v případě vad, u nichž vzniká právo na slevu alespoň 50 %. Počítají se přitom dny, kdy právo na takovou slevu trvalo. Pokud trvalo pouze část dne, náhrada škody se poměrně omezí. V případě zmaření dovolené se počítají všechny. Přihlíží se však k náhradnímu způsobu využití tohoto času zákazníkem, např. jiná dovolená. Nárok nevzniká, jestliže tady zbytečně strávená dovolená není. Tak tomu bude v případě, kdy zákazník po odstoupení od smlouvy mohl jet bezprostředně na jiný zájezd, pracoval nebo kdy pouze náhradní ubytování je nižší kvality. Za jednotlivé dny se pak přiznává pevně stanovená náhrada, v Německu to bylo od 50 do 130 DM denně. Východiskem je cena zájezdu, která odráží účel zájezdu, hodnotu dovolené zákazníka a rozsah jeho investice, nikoliv mzda zákazníka.¹⁰ K těmto otázkám existuje rozsáhlá judikatura německých soudů. Např. již v roce 1980 přiznal Spolkový soudní dvůr právo na odškodnění za zmařenou dovolenou v případě odepření ubytování v pronajatém rekreačním domě.¹¹

Právo na náhradu za ztrátu radosti z dovolené výslovně přiznává zákazníkovi také právní úprava v Rakousku (§ 31e odst. 3 KSchG). Podle tohoto ustanovení zákona na ochranu spotřebitele musí poskytovatel zájezdu zákazníkovi poskytnout náhradu zmeškané dovolené

v důsledku neplnění nebo vad při plnění cestovní smlouvy. Při určení výše nároku se přihlíží především k ceně zájezdu při zohlednění osobních životních poměrů, ke způsobu, intenzitě a trvání narušení zájezdu v důsledku dané vady, stupni zavinění, účelu zájezdu, stejně jako k zaplacenému vyrovnání, nikoliv však k dalšímu plnění poskytovatele zájezdu nebo jeho pomoci. V případě problémů s ubytováním, plísň v koupelně, nemožnosti užívat moře v důsledku řas a stavebního hluku soudy přiznaly náhradu za ztrátu radosti z dovolené ve výši 20 EUR na osobu a den (cena zájezdu na den a osobu byla 105 EUR), a to i přestože celková sleva z ceny zájezdu nedosahovala 50 %. ¹²

Podobně je výslovná úprava náhrady za ztrátu radosti z dovolené také v Belgii nebo v Estonsku. V Dánsku má zákazník právo na náhradu za podstatné nepříjemnosti. Právo na náhradu ztráty radosti z dovolené zná i úprava v Nizozemí (§ 7:510 NBW).

V Maďarsku dovodily soudy, že porušení cestovní smlouvy může být zásahem do osobnostních práv, a založit tak právo na náhradu nemajetkové újmy. V daném případě nezajistila cestovní kancelář tlumočnicka, ač tak podle smlouvy, resp. v daném případě dokonce zákona, učinit měla. Zákazníci tak museli strávit dovolenou v zahraničí, aniž by se domluvili. Dostali náhradu 50 000 HUF. ¹³

Rozsáhlá je rovněž judikatura v Itálii. Soud přiznal zákazníkovi náhradu újmy v podobě vynaložených nákladů, jakož i stresu a ztráty požitku z dovolené, způsobené ztrátou zavazadel, čekáním na ně (několik dní) a nemožností uskutečnit plánovanou cestu po Venezuele. Soud mu přiznal 1 953 EUR. ¹⁴ V jiné kauze přiznal soud zákazníkovi náhradu nemajetkové újmy ve výši 550 EUR, když byl několik dní před odletem informován, že nebude moci být ubytován v objednaném hotelu a že jsou problémy i se samotným letem. ¹⁵

Většina členských států EU výslovně právo na náhradu nemajetkové újmy v podobě ztráty radosti z dovolené neupravuje. Tyto státy musí vzít v úvahu rozhodnutí ESD ve věci *Leitner* při aplikaci obecných ustanovení o náhradě škody. Tak se děje při aplikaci ustanovení o náhradě škody ve Španělsku nebo Rumunsku. ¹⁶

Z výše podaného je zjevné, že úprava v Německu může být chápána ještě jako poměrně přísná vůči zákazníkům, když právo na náhradu ztráty radosti z dovolené spojuje jen s podstatným porušením povinností. Takové omezení může představovat porušení práva Evropských společenství, konkrétně špatné provedení směrnice. ¹⁷

IV. Přípravovaný občanský zákoník

Podle § 2271 návrhu občanského zákoníku (ve znění k 31. 5. 2008) při porušení povinnosti, za niž odpovídá, nahradí pořadatel zájezdu cestujícímu vedle škody na majetku také újmu za ztrátu radosti z dovolené, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen. Odstoupí-li cestující od smlouvy nebo uplatní-li právo z vady zájezdu, není tím dotčeno jeho právo na náhradu ztráty radosti z dovolené.

Úprava zájezdu v návrhu občanského zákoníku nepřebírá úpravu z § 852j ObčZ s výjimkami z odpovědnosti za škodu, tedy čl. 5 směrnice 90/314. Uplatní se zde však obecné limity odpovědnosti za škodu způsobené porušením smluvní povinnosti. Platí zde § 2643 návrhu občanského zákoníku, podle něhož kdo způsobil škodu porušením povinnosti ze smlouvy, zproští se povinnosti škodu nahradit, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti zabránila dočasně nebo trvale vyšší moc jako mimořádná nepředvídatelná a neodvratitelná překážka,

vzniklá nezávisle na jeho vůli. Smluvní stranu nezproští povinnosti k náhradě škody překážka vzniklá z jejích osobních poměrů, překážka nastalá až v době, kdy byla s plněním v prodlení, ani překážka, kterou byla podle smlouvy povinna překonat. Povinnost nahradit škodu se poměrně sníží, vznikla-li také následkem okolností, které se přičítají poškozenému (§ 2647 návrhu ObčZ).

Ani podle připravované právní úpravy tedy pořadatel zájezdu nebude v zásadě odpovídat za porušení svých smluvních povinností, typicky poskytnout zájezd řádně a včas, dojde-li k porušení této povinnosti v důsledku vyšší moci. Povinnost k náhradě za ztrátu radosti z dovolené nevzniká, nedojde-li k porušení povinnosti pořadatele zájezdu. Výše náhrady se může snížit v důsledku okolností, které se přičítají poškozenému.

V. Závěr

Právo na náhradu za ztrátu radosti z dovolené nevzniká zákazníkovi, kdykoliv se cokoli na dovolené pokazí, např. je špatné počasí, pohádá se s manželkou, je přítomna tchýně.¹⁸ Vzniká pouze v případě, kdy zde dojde ze strany provozovatele cestovní kanceláře, či subjektů, za něž je odpovědný, k porušení povinností, které ke ztrátě radosti z dovolené vedou, např. hospitalizace v nemocnici se salmonelózou v důsledku porušení hygienických předpisů, hotel vedle opravářského doku apod.

Je přitom zjevné, že porušení povinnosti ze strany provozovatele cestovní kanceláře musí být takové intenzity, aby k takové ztrátě radosti z dovolené mohlo dojít, nepůjde o banální porušení, např. zpoždění odletu o hodinu. Právo na náhradu za ztrátu radosti z dovolené je poskytováno pouze v rozsahu této ztráty, tedy i za pouhou část dovolené. Tyto náhrady nedosahují žádné likvidační výše.

¹ K této diskusi přispělo i v tisku komentované rozhodnutí ve věci Davida Barnishe . Anglický okresní soud mu přiznal právo na náhradu za ztrátu požitku z dovolené ve výši 20 % ceny zájezdu. Důvodem byl zavádějící katalog, podle něhož měl mít daný hotel mezinárodní atmosféru. Zákazník nebyl informován, že většina služeb ve vybraném hotelu je orientována na německou klientelu, přičemž on a jeho rodina německy neuměli. Podrobnosti dostupné na <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1023098/British-holidaymaker-wins-compensation-hotel-Germans.html>.

² ESD, věc C-168/00 Simone Leitner v. TUI Deutschland GmbH & Co KG z 12. 3. 2002.

³ Hulmák, M., in Holub, M. Občanský zákoník. Komentář. II. Svazek. Praha : Linde, 2003, s. 1433.

⁴ Např. ESD, věci C-6/90 a 9/90, Francovich a Bonifaci v. Itálie [1991] ECR I-5357.

⁵ Selucká, M., in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář . 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 2225.

⁶ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3577/2006 .

⁷ Srov. ESD, věc C- 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol . ECR 1976, s. 01541.

⁸ Hulmák, M., in Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Praha : Linde, 2008, s. 2520.

⁹ Jinou otázkou je způsob, jakým tuto náhradu vyčíslil, a výše, v jaké ji přiznal. Stanovil, že žalobci sice mají právo na náhradu, ale že je dostatečně kryta již poskytnou slevou z ceny zájezdu.

¹⁰ Geib, S. I. , in Bamberger, H. G., Roth, H. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 2. München : C. H. Beck, 2003, s. 375; Führich, E. Reiserecht von A-Z. Verbraucherschutz bei Pauschal-und Individual reisen. 2. Auflage. München : Deutscher Taschenbuch, 2000, s. 168 a násl.

¹¹ BGH, 12. 5. 1980, VII ZR 158/79 (Oldenburg), NJW 1980, 1947.

¹² Handelsgericht Wien, 2. 1. 2008, 1 R 153/07.

¹³ Fővárosi Bíróság Budapest (HU) 47.Pf.25.836/2000/6. Dostupné na http://www.eu-consumer-law.org/caseabstracts_en.cfm?JudgmentID=377.

¹⁴ Giudice di Pace di Roma, 18. 11. 2002, no. 59118. Dostupné na http://www.eu-consumer-law.org/caseabstracts_en.cfm?JudgmentID=347.

¹⁵ Giudice di Pace di Milano, 12. 2. 2003, no. 11802. Dostupné na http://www.eu-consumer-law.org/caseabstracts_en.cfm?JudgmentID=342.

¹⁶ Schulte-Nölke, H., Twigg-Flesner, Ch., Ebers, M. (eds.) EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis. Bielefeld : Universität Bielefeld, 2006, s. 327. Dostupné na http://www.eu-consumer-law.org/study2_en.pdf#tm00227.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Srov. http://cestovani.ihned.cz/c4-10041040-26497070-008000_d-cestovky-odmitaji-platit-za-zkazen-y-zajezd#comm